Музыкально-литературная композиция на марийском языке

Тема: День марийской письменности, «Марий тиште кече».

Цель:

- изучение и сохранение творческого исторического, литературного наследия марийского народа;
- привитие нравственных ценностей у подрастающего поколения через изучение художественного творчества марийских писателей, народного песенного и танцевального творчества;
- привитие любви к родному языку, родной культуре, родному краю.

Оборудование: зал празднично украшен цветами, шарами. Компьютер, экран для показа презентации и музыкального сопровождения

Под марийскую мелодию входят дети.

Ход мероприятия:

1-ше вудышо. Поро жапда лийже, пагалыме уна-влак!

2-шо вудышо. Поро кече, шергакан тан-влак!

Марий калык ожносек шерге уна-влакым кинде-шинчал дене вашлийын да куаналын шум гыч лекше муро дене саламлен.

(«Унам вашлийме муро»)

1-ше вудышо. Мландеумбаке шукертак лум возын, уремыште теле озалана гынат, марий календарь мыланна кече гыч кечышке, у деч у пайрем кумылым сора.

2-шо вудышо. Теве тачат ты залышке погынышо кажне айдемын чонжым поро ныжыл кумыл рупша манын шонена.

1-ше вудышо. Таня, а тый палет могай таче пайрем?

2- шо вудышо. Палем, Руслан, таче марий калыкын Тиште кечыже.

(«Марий тиште кечылан»)

Кунам возалтын икымше мутна,
У ошкыл шочын волгыдыш вигак,
Тунам нерештын шерге йылмына,
Да муын корныжым марий книга.
Пеледын марий тиште олыкна,
Шум-чонлан муынна айват ласкам.
Турлалтын ожно йылме солыкна,
Ме кызыт аклена мутер саскам.
Поешт толеш гын шерге йылмына,

Чап лийже тыланет, книга,
Лач сукыр кинде гай ойпогына,
Устел умбалне лий, марий книга!

1-ше вудышо. Таня, тышке мемнан туныктышонам ужына, тудо шукырак пала тиде пайрем нерген.

Туныктышо – Чынжымак, Марий тиште кечым ме улыжат 1998 ий гыч веле палемдена, туге гынат тудо калыкнан койыш-шоктышыжым, уш-акылжым да чумыр илышнам пойдарен шогышо моткоч кугу да кукшын аклыме пайремышке савырнен шуын.
- Марий тиште улыжат 1998 ий гыч палемдалтеш… А ончетше гын, тудын историйже курым-курым торашке, акрет годсо пагытышке шуйналтеш да марий тамгашке миен энерта.

-2-

- Чын, ондак лийын тамга. А 1775 ийын 10-шо декабрьыште Петербург олан кевытлашкыже икымше марий книга лектеш.
- Тыге шочеш Марий тиште, тачысе Марий тиштылан негыз пышталтеш. Тудын шочмыж годсек мландыштына шуко вашталтыш лийын, но тиште ила, калыкнан кумда чонжым, поро шонышыжым тичмашын почын ончыктымаште шке поро, суапле пашажым умбакыже шуя.

1-ше вудышо. Мутат уке, марий тиштын виян толмыжо, шочмо йылме дене книга-влакын утларак да утларак савыкталт шогымышт туналтыш жапыште юмын шомак дене кылдалтыныт гын, 19 курым мучаште да поснак 20 курым туналтыште тудо шке куатшым тун шотышто литератур йылмынам вияндымашке виктара.

2-шо вудышо. Арам огыл тачысе сылнымутнам эн ончычак тиштынан шочмыж дене кылдена.

1- **ше вудышо**. Санденак таче марий тиште кечынам ме тудын эн чолга, эн ончылно кайыше марий сылнемутлан – тудын шулдыран поэзийжылан полоклена да пайрем каснам марий поэзийын порсын ярым гай сылне корнылаж-влак дене сорастарена.

(«Приключения Буратино» гыч муро йонга, залыш куржын лектеш Буратино)

1-ше вудышо. Шого-шого, тый куш вашкет? А, палышна кужу неран Буратино улмаш.
Кушко пеш куржат?

Буратино – Мый ачам дечын куржам. Тудо мыйым руш школыш колтынеже, а мый мари школыш кайынем. Тушто онайрак маныт. Теве «Марий йылме» книгамат налынам. Пеш онай да сорал. Йора, куржам, ачам поктенат шуэш.

1-ше вудышо. Шого-шого! Ай, ораде! Таня, тый палет тунеммаш могай книга гыч туналеш?

2-шо вудышо. Палем, Букварь гыч. Букварь 130 ий ончыч лектын. Букварь-влак марий еным марла лудаш да возаш туныктен шогеныт. Туналтыш марла букварь-влакым лукмаште тунамсе тале марий-влак чот шогеныт. Нунын коклаште И.Кедровын, С.Нурминскийын, Г.Яковлевын, П.Еруслановын да молынат лумыштым ончыктыман.

Икымше марий букварь-влак кызытсе чапле букварьла дене танасен огыт керт. Но нунын лаштыклаштышт марла возыш нерештын, марий

ой лывырген, илыш вийым поген. Марий сылнымутлан шочаш вийым пуэн.

1-ше вудышо. Чынжымак, марий сылнымутлан негызым пышта почыламут корно. Уло кумыл дене ты сомылышко ушнат тунам эше йоршын самырык, а кызыт лумло писатель-поэт да ученый-влак: Николай Мухин, Яков Майоров-Шкетан, Олык Ипай, Шабдар Осып, Яныш Ялкайн, да шуко-шуко молат.

Таня, а тый палет могай почеламут гыч чылажат туналын?

2-шо вудышо. Могай гыч?

1—ше вудышо. Чылажат «Ото» почыламут гыч туналын. Тиде почеламутым 1905 ийыште 17 ияш рвезе Сергей Чавайн йолташыже-влак коклаште лудын.

Кызыт тиде почеламутым колышташ темлена.

(Удыр почеламутым лудеш, экраныште ото сурет да кайык мурмо шокта)

Ото

Ик тымык ото уло мемнан элыште.
Шога тудо ото кугу ер серыште.
Тушто ладыра деч ладыра пушенге кушкеш,
Тушто мотор деч мотор саска шочеш,
Тушто, ужар садер лонгаште, шушпык шушка,
Тушто ото гыч ерышке яндар памаш йога.
Тушто шудыжат ужаргырак,
Тушто пеледышыжат моторрак.
Тудо отым мый йоратем.

Тушто пушенге рушым мый вурсем.

2-шо вудышо. Эше ик сылне эргыже марий калыкын Йыван Кырля икымше йукан киношто «Путевка в жизнь» Мустафан рольжым модын. Йыван Кырлян «Шочмо кече» почеламутжо йонга.

(«Шочмо кече» почеламут)

(Рвезе-влак такмак-влакым муралтат)

1-ше вудышо. 20 курым туналтыш – тиде марий сылнемутын шочмыжо да шулдырым шаралтыме пагытше. Но толеш вуран 37-ше ий. Шучко лийын 38-ше ият. Ме нуным тачат чон корштен шарнена.

1—ше вудышо. Туге гынат ила шочмо мланде пелен
Туто пырче. Ава тудым шепкаште рупшен,
-4-
Калыклан патыр эргым куштен.

2- Миклай Казаков
1- Семен Вишневский
2- Геннадий Матюковский
1- Осмин Йыван
2-Чалай Василий
1- Анатолий Бик
2- Макс Майн да шуко-шуко молат. Руслан, мый палем тый пеш сайын почеламутым лудын моштет. Ала уна-влаклан лудын ончыктет иле?

(Почеламу «Россиян-влак» И. Пиняев)

2-шо вудышо. Сылне марий муро гае,
Шочмо кундем, вер шорем.
Тыйын пелен чонлан сае,
Улат илыш шулдырем.

(Удыр-влак «Марий Эл» мурым мурат)

2-шо вудышо. Шанге Марий тиште кечым 1998 ий гыч палемдаш туналме манын туныктышо каласыш. А кушеч тудо шочын, кушеч лектын ты суапле шоныш?

1-ше вудышо. Кушеч шочын да кушеч лектын огыл, а тиштына калык илышыште шкенжым кулешан вержым мужо да курымешлан аклыме лийже манын, ко йудшо-кече архивлаште шинчен, шымлыме пашам шуктен?

2-шо вудышо. Лач сардеч вара гына марий айдеме йонгыдынрак шулалта, писатель-поэтна-влакат сылнымут аланышке портылыт. Марий сылнымут умбакыже виянеш. Кугу сарын тул-вудшо гоч эртыше лумло поэтна-влак радамышке у тукым ушна. Тиде – Семен Николаев, Михаил Якимов, Валентин Исенков, Иван Горный, Николай Егоров да молат.

1-ше вудышо. Каласаш кулеш, йонгыдо у шулышлан поснак кугу йоным 60-шо ийласе эрыкан пагыт ышта. Но поснак кугу кугешнымашым луктеш Морко эрге – лумло поэт Валентин Колумбын поэзийже. Тудын возымо почеламутшо-влак ятыр томышко чумыргат. Тудын сылнемут произведенийже-влакым марий калык веле огыл моло калыкат лудын кертын.

2-шо вудышо. Чын, марий сылнемут руш але вес йылмышке ондакат кусаралтын, но Валентин Колумб пашаче марий калыкнан тыматле

койыш-шоктышыжо, чон поянлыкше нерген кумда туня мучко эшеат чот кугешнен муралта.
Валентин Колумбын «Олаэм» почеламутшым Эшембаева Света лудеш.

(Почеламут «Олаэм» Валентин Колумб)

1-ше вудышо. Валентин Колумбын почеламутшылан возымо мурымат колаш лиеш.

«Ни вучалын омыл» муро. Мутшо Валентин Колумбын, семже Вениамин Захаровын.

(Муро йонга «Ни вучалын омыл»)

2-шо вудышо. Марий тиште, тыйын куатет нимучашдыме. Шонен кертыныт мо 18 курымышто марий тиштылан, варажым марий сылнемутлан негызым пыштыше-влакын шочыктымо паша саскашт, илен-толын, калык илышын кажне луклашкыже шынен пура да опер марте кушкын, шарлен толеш манын?

1-ше вудышо. Тыштат сылнемут мастар-влак тыршат. Теве «Акпатыр» оперлан либреттым Геннадий Матюковский, Осмин Йыван да Михаил Якимов возеныт.

(Йонга сем «Акпатыр» опер гыч)

2-шо вудышо. Нуно тачат мемнан уш-акылнам пойдарат, илышнам моктат, марий лумнерым чапландарат. Марий сылнемут памашна кечын ташла,

кумданеш, келгемеш. А ынде мый почеламутым лудын пуэм. «Илышемын эн чевержe» Владимир Пановын, кусарен А.Селин.

(Почеламут «Илышемын эн чевержe» Владимир Панов)

1-ше вудышо. Кажне илыш йыжыныште у мастар шке мурыжым у семын йонгалтара.

Но рудыжо эре икте кодеш – марий чон, марий пуртус, марий туня.

1-ше вудышо. Таня, ынде айда йоча-влаклан изи гына викториным эртарена. Ончалына йоча-влак марий литературнерген мом палат? Йоча-влак тыланда икымыше йодыш –

- Таче Марий Элнан могай пайремже?

(Таче Марий тиште кече)

2 – Ынде мый йодам –

- Икымше Марий грамматика могай ийыште лектын?

(Икымше Марий грамматике лектын Санкт-Петербургышто 1775 ийыште)

1 – Икымше марий букварь-влакын авторыштым паледа?

(И.М.Кедров, Г.Я.Яковлев, П.Ерусланов, С.Нурминский)

2 – 1905 ийыште С.Г.Чавайн могай почеламутым возен?

(С.Г.Чавайн «Ото» почеламутым возен)

1 – Икымше йукан киношто Мустафан рольжым ко модын?

(Мустафан ролжым модын Йыван Кырля)

2 – Марий калыкын сылнемут мастар-влакым паледа?

(Палена, М.Шкетан, С.Вишневский, Олык Ипай, М.Казаков, С.Г.Чавайн)

1-ше вудышо. Тау, йоча-влак, марий литературлан тыршыше писатель-влакым мый палшаш улна. А ынде Тимаков Коля ден Егорова Настя мурым муралтат.

(Муро «Йоча пагыт»)

2-шо вудышо. Марий тиштылан полоклалтше касна мучашке лишеме**.**

1-ше вудышо. Марий поэзий – улыжат курым утларак марий каваште шулдыранын мура, туге гынат илышнам волгалтарымаште тудын вийже нимучашдыме.

2-шо вудышо. Марий Элнан йол умбаке шогалме пагытыште тудо калыклан, неле-йосым сенен, ончыко ошкылаш полшен.

1-ше вудышо. Варажымат илышнам волгалтарымаште Поэт да Поэзий ончыл радамыште лийышт.

Вудышо-влак – Тау тыланда, марий сылнымут мастар-влак!

Таче мемнан пайремна – Марий тиште кече!

(Йоча-влак шарик-влакым кушко кудалтат)

Мучаш

Литературно-музыкальная композиция

«День марийской письменности»

(«Марий тиште кече»)

Городской семинар – 10.12.2009г.

Цель: проведение праздника Дня марийской письменности (Марий тиште кече).

Задачи: 1. Популяризация праздника.
2. Развитие творческих способностей учащихся.
3. Воспитание уважительного отношения к марийской культуре и языку.

Место проведения: МОУ СОШ №15.

Учитель: Чайникова А.А.

МАРИЙСКИЙ
КРАЙ РОДНОЙ,
НА КАРТЕ МИРА
ТЫ ДАЖЕ МЕНЬ-
ШЕ, ЧЕМ КЛЕНО-
ВЫЙ ЛИСТ.
У НАС В СЕРД-
ЦАХ, МОЙ КРАЙ
МАРИЙСКИЙ МИ
ЛЫЙ, ТЫ КАК
ЦВЕТОК ПРЕКРА